

Mr. sc. Milan Dančuo

Adventska teologija nade: primjeri iz *O-antifona*

Govor o nadi danas je iznimno kompleksno pitanje. Čovjek suvremenog doba nerijetko riskira biti zaslijepljen modernim tehničko-znanstvenim razvojem ili mentalitetom materijalističko-konzumističkog društva. Zatvoren u tim fizičkim koordinatama svijeta gotovo je izgubio sposobnost postavljati si pitanja o vlastitoj egzistenciji i smislu, a očaran znanstvenim dostignućima ne osjeća potrebu tražiti stvarnosti koje ga nadilaze i koje mu u konačnici mogu dati odgovore na egzistencijalnija pitanja vlastitog života. Ipak, čovjek u svojoj naravi posjeduje onaj unutarnji poticaj koji ga gura prema budućnosti. To otvaranje prema budućnosti, tj. od poznate i određene sadašnjosti prema nepoznatoj i neizvjesnoj sutrašnjici, izvor je ljudske nade. Može se konstatirati da je nada prisutna u svim temeljnim dimenzijama ljudske egzistencije, u čovjekovoj spoznaji, u njegovoj slobodi, povijesnosti i vremenitosti, u njegovoj povezanosti sa svijetom i s drugima..

Uvod

Čovjek u svijetu živi s drugima i u toj intersubjektivnosti i različitosti se ostvaruje, u zajedništvu i poštovanju. Koristeći vlastitu slobodu za druge, otkriva vrijednost zajednice. U tom kontekstu nastaje nada: ne nadati se samo za sebe, već za druge i sebe. Takva nada nadilazi pojedinca i otkriva zajednički temelj svim ljudima, odnosno nadu u transcendentno. Nadalje egzistencija svakog čovjeka nalazi se u određenome povijesnom kontekstu; on dobiva od povijesti, dio je povijesti i pridonosi stvaranju povijesti. Ali ipak, povijest je limit i čovjek se otvara apsolutnomu i transcendentnomu, do kojih ne može vlastitim snagama, već to dobiva kao dar. U tom smislu tzv. anabatička dimenzija čovjekova otvaranja Bogu osnovni je preduvjet za razvoj kršćanske teologije nade.

1. Kršćanska nada

Kršćanska nada utemeljuje se u otajstvu objave Boga u Isusu Kristu. Kristovo utjelovljenje, smrt i uskrsnuće izraz su najveće Božje ljubavi, jer pridružuju čovjeka Kristovu otajstvu. Nada je odgovor, bez ikakvih uvjeta i odmaka, na veliko Božje otajstvo: potpuno je prepuštanje čovjeka grješnika Bogu ljubavi i praštanja. Stoga kršćanska nada ispunjava prostor između »već« i »još ne« povijesti spasenja; »već« daje osnovu za sigurnost nade, a »još ne« potvrđuje unutarnji dinamizam i eshatološku napetost. Već su novozavjetni pisci prepoznali u nadi jednu od temeljnih vrijednosti kršćanskog života. U tom smislu mogu se na poseban način izdvojiti dva citata: »Ljubljeni, sada smo djeca Božja, a što ćemo biti, još se nije očitovalo. Ali znamo: kada se očituje, bit ćemo mu slični, jer ćemo ga vi-

djeti onakva kakav jest« (Usp. 1 Iv 3, 2.), te: »Nadu imamo kao pouzdano i čvrsto sidro duše koje prodire u prostor iza zastora kako je ušao u svojstvu preteče Isus.« (Usp. Heb 6, 18–20.)

Ove uvodne antropološke i teološke naznake iznimno su važne ako se želi adventsko vrijeme, kao privilegirano vrijeme nade i iščekivanja, promatrati u toj dinamici darivanja Božje ljubavi i čovjekova odgovora u liturgijskom slavlju i životu. U tom kontekstu i liturgijska adventska glazba treba uvijek u sebi sadržavati spomenute teološke odrednice, ako želi izražavati u slavlju napetost i otvorenost budućnosti.

1. 1. Nada u Adventskom vremenu

Što je došašće ili advent? *Opća načela o liturgijskoj godini i o kalendaru*, koja se nalaze u aktualnom izdanju *Rimskog misala*,

opisuju došašće kao vrijeme dvojaka značenja: »vrijeme je pripreme za svečanost Božića, u kojima se slavi prvi dolazak Sina Božjega k ljudima, a ujedno i vrijeme u koje se preko ovoga spominjanja misli upravljaju na iščekivanje drugog Kristova dolaska na svršetku vremena« (usp. ONLGK, 39). Došašće je dakle posebno vrijeme iščekivanja i nade, u kojem se susreću Božja ljubav i ostvaruju mesijanska nadanja izraelskog naroda u Kristovu otajstvu, a s druge strane Kristovo otajstvo postaje temelj za nadu konačnog Kristova dolaska u slavi. Između »već« i »još ne« adventsko vrijeme je to mjesto i vrijeme susreta, radosti, iščekivanja i pouzdane nade.

U svojoj kompleksnosti vrijeme došašća nije vrijeme koje postoji samostalno. Povijesno se ponajprije oblikovalo kao vrijeme pripreme za blagdan Kristova utjelovljenja, ali i u najstarijim sačuvanim liturgijskim tekstovima nazire se eshatološka dimenzija iščekivanja Krista u paruziji. Prvi Kristov dolazak započinje tako ono što će drugi u konačnosti dovršiti. U svakome liturgijskom slavlju, a na poseban način u onome adventskom, koje je i povijesno i eshatološko u istom trenutku, dolazi do izražaja sveukupnost vazmenog otajstva, koje je započelo utjelovljenjem, a naći će svoje dovršenje u paruziji, na kraju svijeta i vremena. Možda je shodno izdvojiti zanimljivu činjenicu da su stari lekcionari kao evanđeoski tekst Prve nedjelje došašća redovito odabirali perikopu Kristova ulaska u Jeruzalem (Mt 21, 1–9), odlomak koji također uvodi u slav-

U svojoj kompleksnosti vrijeme došašća nije vrijeme koje postoji samostalno. Povijesno se ponajprije oblikovalo kao vrijeme pripreme za blagdan Kristova utjelovljenja, ali i u najstarijim sačuvanim liturgijskim tekstovima nazire se eshatološka dimenzija iščekivanja Krista u paruziji.

lja Velikog tjedna. To evanđelje prikazuje Gospodina koji dolazi u poniznosti i slavi, kao sluga i kao kralj, odnosno kao čovjek i kao Bog. U liturgiji to je slika cjelokupnoga adventskog otajstva, od Kristova prvog dolaska, u kojem se ispunjavaju mesijanska iščekivanja drevnoga Izabranog naroda, do slavnog povratka, koji će ostvariti nade i iščekivanje Crkve i čovječanstva koje je otkupljeno Kristovom krvlju u uskrsnom otajstvu.

1. 2. Došašće – vrijeme nade i radosnog iščekivanja

Došašće slavi početke otajstva otkupljenja, koji imaju svoj vrhunac u Uskrsu. Adventsko vrijeme stoga nije samo priprema za komemoraciju ili slavlje godišnjice Isusova rođenja, već je iščekivanje dovršetka otajstva otkupljenja. Zanimljivo je stoga promotriti i neke liturgijske tekstove. Mogu se izdvojiti dva adventska predslavlja iz *Rimskog misala*: »On je već došao uzevši naše smrtno tijelo, ispunio pradavni Božji naum, i otvorio nam put vječnog spasenja: da bismo – kad ponovno dođe u slavi veličanstva – napokon u očitu daru primili ono

što sada kao obećano budno čekamo.« (Predslavlje I.) Drugo predslavlje: »Njega su naviještali svi proroci, Djevica ga Majka s neizrecivom ljubavlju nosila, Ivan mu pjesmom najavio dolazak i nazočna ga pokazao. On nam daje da se unaprijed radujemo otajstvu njegova rođenja, da nas zateče i budne u molitvi i raspjevane njemu na slavu.« (Predslavlje II.)

Nakraju, može se zaključiti da adventsko vrijeme slavi tri etape povijesti spasenja: 1) drevno mesijansko iščekivanje Izabranog naroda, koje se dovršava utjelovljenjem, smrću i uskrsnućem Sina Božjega; 2) sadašnjost spasenja u Kristu, već realizirana u svijetu, ali još nedovršena; 3) budućnost spasenja, koja će se otkriti u preobrazbi svijeta na kraju vremena. Kršćanska egzistencija stoga sadrži napestost između početaka i dovršetka spasenja. U tom kontekstu postaju jasnije uvodne napomene o antropološkoj, anabatičkoj dimenziji čovjekove nade, koja u transcendentalnom traženju

pronalazi smisao i Božju ljubav, koja mu se daruje u Kristovu otajstvu.

Još se može donijeti nekoliko završnih misli o adventskoj teologiji slavlja. Između »već« i »još ne« vrijeme je nade i iščekivanja. Adventsko vrijeme je najbolje vrijeme za iščekivanje da se ostvari spasenje, jer je u radosnu iščekivanju rođenja Gospodnjega Crkva orijentirana prema slavnemu Gospodinu povratku, na kraju vremena. Adventsko vrijeme znači živjeti u radosti i iščekivanju: dakle dinamično i djelatno iščekivanje u nadi dovršenja onoga što se već posjeduje i što je već prisutno. Stoga je čovjekovo vrijeme otkupljeno Božjim djelom, Boga koji se utjelovio i stavio se u tijek povijesti da bi to vrijeme postalo vrijeme povijesti spasenja. Nakraju, dolazak (lat. *adventus*) Božje slave označuje kraj vremena i početak vječnosti.

2. Teologija O-antifona

Tzv. velike ili O-antifone ilustriraju osobnost Iščekivano-

Divljenje prema Kristovu otajstvu prisutno je u stoljetnoj tradiciji Crkve, koja je njegovala antifone: one su upravljene Isusu Kristu nizom mesijanskih zaziva, kao onomu tko je obećan u Starom zavjetu i dolazi spasiti svoj narod. Svaka antifona je posvećena specifičnomu mesijanskom imenu, čime tvore pravi kristološki kompendij.

ga, odnosno Krista, u kojem se ostvaruju sva mesijanska obećanja: nada Crkve izražava se biblijskim slikama i božanskim imenima, stoga, kad se govori o adventskoj teologiji nade, ne možemo izostaviti O-antifone, jer su izvanredan izvor adventske teologije i življene vjere u slavlju i liturgijskoj glazbi.

O-antifone daju poseban ton slavlja posljednjim danima adventskog vremena, od 17. do 23. prosinca, te privode neposrednu slavlju blagdana utjelovljenja, uz radost i iščekivanje. Sam naziv O-antifone izražava dinamiku divljenja pred otajstvom utjelovljenja onoga tko ih pjeva. Divljenje prema Kristovu otajstvu prisutno je u stoljetnoj tradiciji Crkve, koja je njegovala antifone: one su upravljene Isusu Kristu nizom mesijanskih zaziva, kao onomu tko je obećan u *Starom zavjetu* i dolazi spasiti svoj narod. Svaka antifona je posvećena jednomu posebno i specifičnomu mesijanskom imenu, čime tvore pravi kristološki kompendij. Predstavljaju sliku Kristova identiteta, koja je plod teologije i kristologije pr-

vih stoljeća i blistav primjer principa *lex orandi – lex credendi*. Crkva je oduvijek slavila ono što vjeruje, tj. slavi u liturgijskom kontekstu svoju vjeru. U svakome mesijanskom nazivu može se iščitati i povijest spasenja: Mudrost – stvaranje; Gospodin – Izlazak i Sinajski zakon; Jesin korijen i ključ Davidov – vrijeme Davidove dinastije i povratak iz sužanštva; istok – Božja obećanja nakon povratka iz sužanštva; kralj naroda – vrijeme proroka, u kojem se naviješta kraljevstvo nakon sužanštva; Emanuel – pobuna Makabejaca i mesijansko iščekivanje u doba Rimljana.

Adventski dani od 17. do 23. prosinca imaju posebni liturgijski karakter, kao i dani Velikog tjedna. Svaki dan ima nepromjenjive liturgijske tekstove, bez obzira na to koji dan u tjednu padaju. Na neki način ti dani su otkinuti od logike kronološkog računanja vremena (*chronos*), jer uvode novu dimenziju posebnog vremena (*kairos*), slavljena u blagdanu utjelovljenja. Blagdan Kristova rođenja u tom je smislu najbolji *kairos* u povijesti spasenja. Stoga i O-antifone imaju poseban karakter i specifičnu ulogu u tim danima. Iako su iznimno stare, njihova geneza nije dokraja jasna. Može se sa sigurnošću ustvrditi da su postojale i koristile se u vrijeme pape Grgura Velikoga, krajem VI. st., spomenute su u *Liber responsalis sive antiphonarius*, kao antifone za evanđeoski hvalospjev *Magnificat* za sedam posljednjih dana u došašću neposredno prije Božića.

Struktura je sljedeća: a) antifona započinje zazivom iz *Sta-*

rog zavjeta upravljenu Mesiji; b) mesijansko ime je prošireno dodatnim mesijanskim značenjima i elementima iz povijesti spasenja; c) vrhunac se nalazi u zazivu »dodi«, s izraženim motivom zašto se moli Mesijin – Kristov dolazak. Karakteristika svake antifone je i poveznica s prošlošću, sadašnjošću i budućnošću: naime Božje djelovanje se promatra u prošlosti, zaziva se njegova prisutnost u Crkvi i iščekuje eshatološko dovršenje u konačnom i završnom Kristovu dolasku u slavi. Adventska liturgija nade nalazi se u vremenu iščekivanja u molitvi da Krist postane središte života Crkve i da kršćani mogu uživati plodove otkupljenja. Na taj način O-antifone usmjeruju prema konačnom Kristovu dolasku, Mesiji koji je ostvario nade Izabranog naroda, ali čiji konačni dolazak iščekuje Crkva, cjelokupan Božji narod. U tom smislu osmi dan – blagdan utjelovljenja označava novo stvaranje, ostvarenje mesijanskih obećanja i početak novog kraljevstva. Adventska teologija nade u tome ima središnje mjesto.

2.1. Antifona 17. prosinca – O Sapientia

O Sapientia, quae ex ore Altissimi prodiisti, attingens a fine usque ad finem, fortiter suaviterque disponens omnia: veni ad docendum nos viam prudentiae.

(O Mudrosti, što Svevišnjemu iz usta vječnih izvireš, i s kraja jednog do drugog po cijelom svijetu dopireš, sve snažno, blago redeći: među nas dođi, uči nas, da pravi put nam pokažeš.)

Prvo mesijansko ime je Mudrost. U liturgijskom kontekstu

Prvo mesijansko ime je Mudrost. U liturgijskom kontekstu tih antifona Mudrost nije više personificirana kao u Izr 8, nego je Mudrost sam Isus Krist (usp. 1 Kor 1, 24: Krist je Božja mudrost).

tih antifona Mudrost nije više personificirana kao u Izr 8, nego je Mudrost sam Isus Krist (usp. 1 Kor 1, 24: Krist je Božja mudrost). Mudrost izlazi iz Božjih usta (usp. Sir 24,3) i odnosi se na stvaralačku Riječ iz Post 1, pomoću koje je sve stvoreno (usp. Kol 1, 16; Iv 1, 3: po Riječi – Kristu u početku je sve stvoreno). Citat iz Mudr 8, 1, preuzet je u dijelu antifone »i s kraja jednog do drugog dopireš, sve snažno blago radeći«: Mudrost – Krist je kozmički prisutan od stvaranja svijeta i vodi svijet snažno i blago. Posljednji dio antifone je citat iz Izr 9, 1-6, u kojem Mudrost poziva na svoju gozbu i upućuje poziv da se ide putem razboritim. Zaključni dio antifone je molba Kristu da on pokaže koji je to ispravan put. Analizirajući biblijske tekstove na kojima se antifona nadahnjuje, može se zaključiti da preuzima neke od najljepših mudrosnih starozavjetnih tekstova, stavljajući naglasak na djelo Mudrosti – Krista u stvaranju i njegovom trajno aktivnom prisutnošću u svijetu. Poveznica te antifone s pashalnim otajstvom je 1 Kor 1, 17-30: Mudrost Božja objavljuje se potpuno u Kristu raspetome.

2.2. Antifona 18. prosinca – O Adonai

O Adonai, et dux domus Israel, qui Moysi in igne flammae rubi

apparuit, et in Sina legem dedisti: veni ad redimendum nos in brachio extento.

(O Gospode, što Izraelov vodiš dom, što Mojsiju ukaza se odjeven plamnom kupinom, i dade zakon sinajski: pohiti da nas izbaviš božanskom svojom desnicom.)

Druga antifona je kompendij Knjige Izlaska. Ime Adonai – Gospodin koristi se svega dvaput u Vulgati, koja je temelj svih citata u antifonama. Moguće je da se ovdje upotrebljava zbog akrostiha svih antifona (usp. Izl 6, 2 – Bog objavljuje Mojsiju svoje ime: »Ja sam Jahve.«). Izraz »In igne flammae rubi« odnosi se na Izl 3, 2, ali je izravni citat Dj 7, 30 iz govora sv. Stjepana pred Velikim vijećem. »Što Izraelov vodiš dom« i »dade zakon sinajski« odnose se na izlazak iz Egipta i na predaju Zakona, iako ne donose neki specifičan citat. Zaključni zaziv antifone: »Da nas izbaviš božanskom svojom desnicom«, upućuje na Izl 15, 12-13, na Pjesmu za izjavljenje. I ta antifona stavlja u središte Krista – Riječ Božju, jer se objava Boga u Izlasku događala riječima. Drevna Crkva vjerovala je da se to događa po drugoj božanskoj osobi. Nakon stvaranja, u prvoj antifoni, prelazi se na Izlazak, bez spomena patrijarha. Poveznica s pashalnim otajstvom može se iščitati u simboličkom smislu Kristovih raširenih ruku na križu.

2.3. Antifona 19. prosinca – O Radix lesse

O Radix lesse, qui stas in signum populorum, super quem continebunt reges os suum, quem gentes deprecabuntur:

veni ad liberandum nos, iam noli tardare.

(O slavni Jesin korijene, što naroda si barjak svih, pred kojim tih će postati i glas sa usta kraljevskih, kog molit svi će narodi: ne kasni, dođi, izbavi iz nevolja nas premnogih.)

Nakon Izlaska, treća antifona prelazi na poruku proroka. Citat iz Iz 11, 10 nalazi se u osnovi antifone (»U dan onaj: Jišajev izdanak dignut kao stijeg narodima, puci će željno tražiti«). Drugim citatom, iz Iz 52, 15 (»Tako on će mnoge zadiviti narode, i kraljevi će pred njim usta stisnuti.«) stavlja se poseban naglasak na Kristovo pashalno otajstvo za sve narode, po proročkim slikeama dolaska Mesije iz loze Davidove i sluge koji pati. »Iam noli tardare« citat je iz Hab 2, b (»jer odista će doći i neće zakasniti«), u kojem su kršćani prepoznali navještaj Kristova dolaska. Poveznica s pashalnim otajstvom u teološko-biblijskom smislu je poglavlje Iz 53, o sluzi koji pati, u kojem je Crkva oduvijek prepoznala proroštvo o mucu Kristovoj.

2.4. Antifona 20. prosinca – O Clavis David

O Clavis David et sceptrum domus Israel, qui aperis, et nemo claudit; claudis, et nemo aperit: veni et educ vincitum de domo carceris, sedentem in tenebris et umbra mortis.

(O divni ključu Davidov i vladaoče roda svog, što otvaraš i zatvaraš, i nema stvora nikakva što spriječit bi te mogao: dobrotiv dođi, sužnjeve iz mraka vodi tamničkog.)

Četvrta antifona također donosi mesijanske tekstove o Kristu. Dok treća antifona pred-

stavlja Krista kao znak svima, četvrta prikazuje njegova djela, vlast da može otvarati i zatvarati, oslobađati sužnjeve iz tame. Temelj su dva citata iz Iz 22, 22 (»Metnut ću mu na pleća ključ od kuće Davidove: kad otvori, nitko ne će zatvoriti, kad zatvori nitko ne će otvoriti.«) protiv Šibne, nadstojnika dvora i postavljanje Elijakima (usp. Otk 3, 7: Davidov ključ – Krist) te prva pjesma o sluzi koji pati, iz Iz 42, 7 (»da izvedeš sužnje iz zatvora, iz tamnice one što žive u tami«). Izraz »sceptrum domus Israel« aluzija je na Post 49, 10 (»Od Jude žezlo se kraljevsko ni palica vladalačka od nogu njegovih udaljiti ne će.«), koji također sadrži u sebi mesijanski karakter. Poveznicu s pashalnim otajstvom može se pronaći u Otk 1, 18 i u Heb 2, 14 s., koji naglašavaju svezu utjelovljenja s mukom, jer su kršćani Kristovom smrću oslobođeni od smrti i tame smrti.

2.5. Antifona 21. prosinca – O Oriens

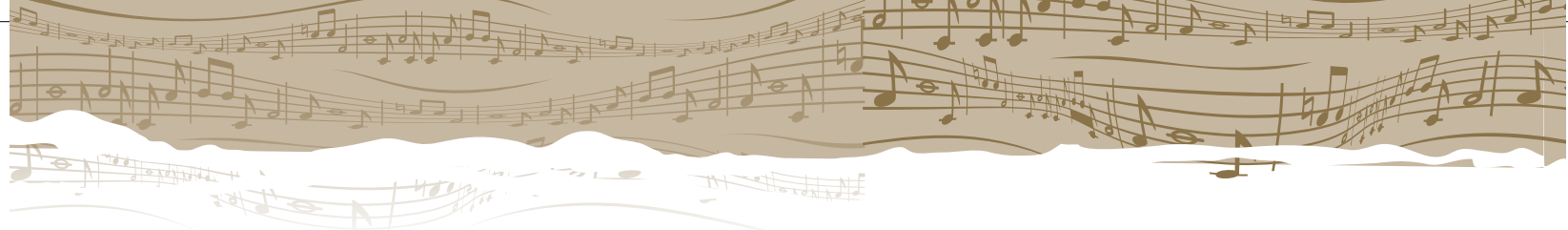
O Oriens, splendor lucis aeternae et Sol iustitiae: veni, et illumina sedentes in tenebris, et umbra mortis.

(O istoče, o sjaju svet u svjetlosti vjekovitoj, ti sunce pravde istinske: ograni bijedi čovječjoj, što tumara po tminama! Prosvjetli sve što gube se u smrtnoj sjeni nemiljoj.)

Četvrta i peta antifona imaju jednak molitveni završetak. Citat dolazi iz Iz 9, 1 (»narod koji je u tmini hodio svjetlost vidje veliku; one što mrku zemlju obitavahu svjetlost jaka obasja«). Peta, najkraća, dolazi 21. prosinca, kad je zimski solsticij, pa tema svjetla pristaje i u teološkom smislu. Tri su kristološka naziva u antifoni: *Oriens, splendor lucis aeternae* i *Sol iustitiae*. Izraz *Oriens* odnosi se na citate iz Zah 3, 8 i 6, 12, koji u hebrejskoj inačici označavaju riječ *izdanak*: sluga koji će donijeti mir i obnoviti Hram s blagom mesijanskom konotacijom. Grčka verzija *Septuaginte* i kasnije Jeronim koriste riječ više u značenju *Oriens* (usp. Lk 1, 78), kao *istok* ili *zvijezda koja svijetli*. »*Splendor lucis aeternae*« citat je iz Mudr 7, 26. Mudrost je odsjev vječne svjetlost: Svevišnji je vječna svjetlost, a Mudrost – Krist je odsjev. »*Sol iustitiae*« vezan je uz citat iz Mal 3, 20, »sunce pravde«, i iako je to proroštvo za dolazak dana Gospodnjega, crkveni otci od davnina su izrazu pridali kristološko značenje. Poveznica s pashalnim otajstvom može se pronaći u izrazima koji označavaju Kristovo uskrsnuće i pobjedu nad smrću u rano vazmeno jutro.

2.6. Antifona 22. prosinca – O Rex gentium

O Rex gentium et desideratus earum, lapisque angularis qui facis utraque unum: veni et salva hominem, quem de limo formasti.

(O kralju sviju naroda, kog srdačni im žudi plam, od ugla silni kamene, što rajski dom i zemni hram u jedno spajaš: dođi već i čovjeka, svoj zemljan stvor, iz crnog jada spasi sâm.)

»O Rex gentium et desideratus earum« citat je iz Jr 10, 7 i može se pronaći u Otk 15, 3 (nema u verziji latinske *Vulgate*), ali nije mesijanskog karaktera, pa je pridavanje titule Kristu u toj antifoni iznimno. »Desideratus earum« citat je iz Hag 2, 7 u Jeronimovoj verziji prijevoda, koji ima mesijanski karakter (u originalu se odnosi na blago naroda). »Lapisque angularis qui facis utraque unum« preuzima teologiju iz Ef 2 (zajedništvo pogana i Židova u Kristu), ali više u značenju Krista koji postaje ugaoni kamen za pogane i Židove u jednu zajednicu. U hrvatskom prijevodu dobiva više eshatološki karakter. »Salva hominem« citat je iz Post 2, 7. U ranoj Crkvi Krista su gledali kao tvorca čovjeka (npr. Klement Aleksandrijski, Irenej); ruke Božje su Sin i Duh Sveti. Poveznica s pashalnim otajstvom je Kristovo kraljevstvo u mucu i potvrđeno na križu.

2.7. Antifona 23. prosinca – O Emmanuel

O Emmanuel, rex et legifer noster, expectatio gentium et Salvator earum: veni ad salvandum nos, Domine, Deus noster.

(O Emanuele, spase blag, zakonšo i kralju naš, ti nado sviju naroda, što milostiv ih izbavljaš: o dođi, dođi sa neba, Gospodine i Bože naš, da spasenje nam vječno daš.)

Emanuel je citat iz Iz 7, 14; 8, 8 i iz Mt 1, 23. »Lex et legifer

noster i veni ad salvandum nos« citat je iz Iz 33, 22. »Domine, Deus noster« rijedak je u *Vulgati*, a aluzija je na Iz 37, 20 / 2 Kr 19, 19, iz molitve Ezekije za vrijeme opsade od strane Senaheriba. »Expectatio gentium et Salvator earum« aluzija je na Post 49, 10 i Iz 45, 8, ali odražava više novoza-vjetnu teologiju: Spasitelj svijeta (npr. usp. Iv 4, 42). Poveznica s pashalnim otajstvom nazivi su te antifone; Krist je Emanuel, Kralj, Spasitelj, Gospodin Bog, i svi se ti nazivi čitaju u odnosu na Uskrs, budući da je to trenutak u kojem spašava narod od grijeha i postaje iščekivani Spasitelj.

Zaključak

Nekoliko zaključnih misli. O-antifone sadrže u sebi obrnuti akrostih, odnosno početna slova pojedinoga mesijanskog imena (*Sapientia* – Mudrost; *Adonai* – Gospodin; *Radix lesse* – Jesin korijen; *Clavis David* – ključ Davidov; *Oriens* – istok; *Rex Gentium* – kralj naroda; *Emmanuel* – Emanuel), koja tvore u obrnutom slijedu dvije latinske riječi: »ERO CRAS«, odnosno u hrvatskom prijevodu: »Bit ću sutra«, ili: »Doći ću sutra«. Bog koji dolazi u štalicu, koji se utjelovljuje, jest ta Mudrost, Gospodin, Jesin korijen, ključ Davidov, istok, kralj naroda, Emanuel. Na mesijanske zazive i molitve Krist gotovo da odgovara: »Doći ću sutra.« Dok raste molitva Crkve i iščekuje se Kristov dolazak, raste i sigurnost njegova odgovora, obećanje s kraja Otkrivenja: »Da, dolazim uskoro.« (Usp. Otk 22, 20.)

Akrostih je vjerojatno izvorna nakana autora, pa se po tome

može zaključiti da je poredak antifona kao i u današnjem *Časoslovu rimskog obreda* te da je njihov broj bio sedam, kao i danas. Na konkretno pitanje zašto se pjevaju uvečer, za vrijeme večernje molitve, može se ponuditi simbolički odgovor da se Mesijin, odnosno Kristov konačni dolazak očekuje u suton svijeta, a za *Magnificat* označava da će Spasitelj doći od Blažene Djevice Marije.

Posljednji zaključak je da su zadnje tri antifone, u odnosu na prve četiri, više utemeljene u *Novom zavjetu*, na evanđeljima i u teologiji sv. Pavla. Iščekivanje Kristova utjelovljenja predstavlja se kao kršćansko tumačenje jasnih mesijanskih tekstova *Starog zavjeta* i kao obnova vjere na tragu *Novog zavjeta* pri samom približavanju blagdana rođenja Gospodnjega. Posljednje *ero* antifone upravo su one koje uvode neposredno u blagdan rođenja.

O-antifone izraz su velike kršćanske nade. Navješćuju s radošću i poniznošću želju da se cijelo čovječanstvo ujedini u susretu s Kristom. Sadrže neke od najljepših mesijanskih tekstova *Starog zavjeta* i rekapituliraju cijelu povijest spasenja. U Kristu se povijest spasenja dovršava, ali ne dolazi do kraja povijesti, već do paruzije, odnosno do kraja vremena. Antifone su molitva kršćana i Crkve, koja zaziva Spasiteljev dolazak i izraz nade da se dovrši ono što je započelo jednom zasnagom Kristovim utjelovljenjem, smrću i uskrsnućem. O-antifone uključuju nas u jedinstvenu povijest spasenja i nade, prema konačnom susretu s Gospodinom.